

2. Кобильченко В. В. Дитяча агресивність як актуальна проблема сучасної психології / В. В. Кобильченко // Теорія і практика олігофренопедагогіки та спеціальної психології : зб. наук. праць / за ред. Т. В. Сак. – К. : Педагогічна думка, 2012. – Вип. 7 – С. 101–104.

3. Кобильченко В. В. Неадаптивна поведінка підлітків як чинник виникнення правопорушень / В. В. Кобильченко // Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби. – 2012. – № 1. – С. 118–123.

4. Кобильченко В. В. Психологічні засади консультування сімей підлітків-правопорушників / В. В. Кобильченко // Юридична психологія та педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 246–252.

5. Кобильченко В. В. Підліткова агресія як актуальна соціально-психологічна проблема сучасного суспільства / В. В. Кобильченко // Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби. – 2012. – № 2. – С. 120–125.

Конопацька Ольга Миколаївна,
старший науковий співробітник
науково-дослідного центру Інституту
кримінально-виконавчої служби;
Можарівський Максим Романович,
студент 1-го курсу Національного
університету “Одеська юридична
академія” Інституту прокуратури та
слідства факультету підготовки
слідчих органів внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто питання формування соціально-психологічної готовності працівників Державної пенітенціарної служби України до професійної діяльності.

Ключові слова: професіоналізм; формування; професійна діяльність.

Рассмотрены вопросы формирования социально-психологической готовности сотрудников Государственной пенитенциарной службы Украины к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессионализм; формирование; профессиональная деятельность.

The questions of forming of social and psychological readiness of The State Penitentiary Service workers to the professional activity are examined in the article.

Key words: professionalism; forming; professional activity.

Виконуючи завдання з охорони громадського порядку, забезпечення прав і законних інтересів громадян, організацій та ін. працівникам Державної пенітенціарної служби (ДПтС) України постійно доводиться спілкуватися з

різними людьми, у тому числі й правопорушниками з певними психологічними особливостями. Працівники ДПтС, як правило, працюють у конфліктних та інших стресових ситуаціях. Тому характер поведінки працівника значною мірою залежить від соціально-психологічної готовності, його інтелекту, волі й емоційних властивостей. Людина – більш витримана й вольова у потрібних ситуаціях здатна стримувати себе, не піддаватися на провокації, не порушувати закон [1].

Тому, на думку авторів, для працівників ДПтС доволі важливою є їх соціально-психологічна підготовка, яка передбачає формування відповідних психологічних якостей, потрібних їм під час виконання службових завдань.

Формування готовності до професійної діяльності є метою та результатом тривалого процесу підготовки фахівця до виконання професійних функцій.

Процес становлення спеціаліста залежить не тільки від досвіду, знань й умінь, а й від того, що вона хоче й яким чином має робити.

Нині у психологічній літературі найчастіше згадуються такі види забезпечення діяльності, як психологічне, соціально-психологічне та психофізіологічне.

Психологічне забезпечення діяльності у найбільш загальному розумінні становить собою систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності з урахуванням різноманітних психологічних чинників, що впливають на неї, та застосування різних психокорекційних методів.

До основних завдань такого забезпечення М. С. Корольчук та В. М. Крайнюк відносять таке: психологічну діагностику динаміки працездатності фахівців; розроблення та вибір нових ефективних методів підтримки й відновлення психічних функцій особи; вивчення специфіки умов професійної та навчальної діяльності, вплив умов праці та навчання на психічний стан і працездатність фахівців; ефективну та безпечну діяльність, подовження професійного довголіття, фізичного і психологічного здоров'я.

Щодо психологічного забезпечення діяльності, то воно становить систему заходів, що спрямовані на підвищення ефективності та надійності діяльності за рахунок контролю, прогнозування та корекції стану людини (чи підтримки та відновлення її працездатності) [2]. У соціально-психологічному забезпеченні в основному акцентовано на створенні сприятливих для діяльності соціальних умов, урахуванні та оперуванні соціально-психологічними чинниками. Соціально-психологічна готовність до діяльності працівників забезпечує підтримання оптимальної працездатності фахівця та здійснення ним вискоелективної професійної діяльності.

Загальними компонентами соціально-психологічної готовності працівників ДПтС до професійної діяльності можна вважати:

1) адаптаційну готовність – спроможність швидко та ефективно адаптуватись до зміни різноманітних умов та вимог професійної діяльності (наприклад, здатність до ефективної саморегуляції та оптимізації свого стану, стосунків з колегами, підлеглими, громадянами, керівництво та ін.);

2) інформаційну готовність – наявність образів виконання професійної діяльності, сформованого до неї ставлення, а також знань, умінь і практичних навичок щодо можливих засобів та заходів раціональної організації праці, навчання, відпочинку (здатність до ефективної саморегуляції своєї діяльності тощо) [2];

3) мотиваційну готовність – надзвичайно важливе значення для ефективності будь-якого виду діяльності. Діяльності без мотиву не буває. Діяльність історично не змінює свого значення, але значних змін зазнає психологічне ставлення суб'єкта до цієї діяльності, тобто внутрішні процеси мають вирішальне значення під час виконання зовнішньої діяльності;

4) фізичну готовність – значення приділяється властивостям вищої нервової системи як ґрунту, на якому формуються види поведінки людини. Так, властивість нервової системи як сила процесу збудження, тобто здатність витримувати довготривале й концентроване збудження, не переходячи у стан позамежного гальмування, створює сприятливий ґрунт для формування наполегливості й витримки професіонала в екстремальних умовах діяльності, готовності провідних для здійснення професійної діяльності когнітивних функцій (мислення, пам'яті, уваги та ін.).

Соціально-психологічне забезпечення готовності працівників ДПтС до діяльності, у свою чергу, має становити систему заходів, спрямованих на забезпечення їх готовності до здійснення високоефективної професійної діяльності шляхом набуття ними необхідної адаптаційної, інформаційної, мотиваційної та фізичної готовності, а також готовності когнітивних функцій.

Формування адаптаційної готовності до діяльності може полягати в засвоєнні працівниками ДПтС стратегій і способів адекватних професійних взаємодій, розвитку в них необхідних комунікативних навичок та здатності розв'язувати проблеми, пов'язані з засвоєнням рольових нормативно-професійних вимог та цінностей, формування у них високого рівня мотивації до роботи, опанування ними методів саморегуляції емоційного стану тощо. Формування адаптаційної готовності є надзвичайно важливою складовою психофізіологічного забезпечення готовності працівників ДПтС.

Інформаційна готовність до професійної діяльності має ґрунтуватись на цілеспрямованому набутті фахівцями знань раціональної організації та ефективної саморегуляції своєї діяльності, способів активного відпочинку та розвантаження в контексті здійснення певної професійної діяльності [3]. Чим вищий професіоналізм, тим працівник відчуває себе впевненіше, рішучіше, сміливіше. На відміну від решти громадян для працівників ДПтС недостатньо тільки загально розуміти правові положення. Працівники мають чітко знати джерела права, його терміни та поняття, структуру законодавства, усвідомлювати соціальну роль права й потребу неухильного виконання його вимог і приписів, а також тлумачити правові норми, згідно з якими вони здійснюють практичну діяльність.

Формування мотиваційної готовності, насамперед, спрямоване на створення у працівників ДПтС високого рівня мотивації до виконання певної

професійної діяльності та постійної потреби вдосконалення себе як професіонала. Для цього можуть застосовуватися бесіди, мотиваційні тренінги, поради щодо корекції наміченого професійного шляху, різні види матеріального і морального стимулювання тощо. Можна скільки завгодно вдосконалювати правові засади діяльності ДПтС, поліпшувати та оптимізувати структуру ДПтС, але без поворотних змін у свідомості працівників, вироблення певного типу правосвідомості, ціннісних характеристик, зокрема мотиваційних, буде неможливо [4].

Забезпечення фізичної готовності працівників ДПтС має містити у собі як цілеспрямований розвиток у них певних фізичних якостей, необхідних для успішного здійснення відповідної діяльності, підвищення їх загальної фізичної витривалості, рівня резистентності до різних захворювань, формування у них сталого потягу до здорового способу життя і занять фізичною культурою, навчання основам самоконтролю під час таких занять. Готовність провідних когнітивних функцій може забезпечуватися проведенням спеціалізованих тренінгів, навчанням їх комплексів вправ для самостійного виконання з розвитку тих функцій, що мають вагоме значення для успішного виконання професійної діяльності.

Одним із ефективних способів формування соціально-психологічної готовності працівників ДПтС до професійної діяльності є проведення соціально-психологічного тренінгу. Використання тренінгових технологій в ДПтС нині має досить широкий діапазон. На думку Ю. Н. Ємельянова, тренінг – це не тільки метод розвитку, здібностей, а й метод, що дає змогу розвивати як різноманітні психічні структури, так і особистість взагалі [5]. Тренінг – це галузь практичної психології, орієнтована на використання активних методів групової роботи для розвитку соціально-психологічної компетентності [6]. Так, тренінг – це, передусім, форма нестандартного соціально-психологічного навчання, орієнтована на закріплення виявлених учасниками навичок ефективних моделей поведінки в обраній сфері, максимальну стимуляцію активності учасників тренінгу щодо самодослідження, взаємообмін досвідом учасників. Виконуючи завдання, професіонал використовує навички, набуті під час навчання, а виявлення емоцій тільки заважає цьому, змінюючи стан і знижуючи увагу, послаблюючи процеси запам'ятовування і мислення, робить людину вразливою. Емоційне збудження підміняє головну мету емоційно забарвленою і заважає виконанню поставленого завдання. А для того, щоб виконати завдання, використовуючи професійні навички, насамперед слід уміти володіти собою, своїми почуттями. Тому, крім спеціальних навичок працівникам ДПтС необхідні навички саморегуляції, які дають змогу відокремити емоції від виконання завдання.

Формування соціально-психологічної готовності працівників ДПтС до професійної діяльності має відбуватися як на етапі професійної підготовки, так і на всіх подальших етапах їх професійного становлення. Соціально-психологічна готовність працівників ДПтС до професійної діяльності впливає

на якість професіоналізації, їх здатності до високоефективної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Исследование проблем психологического творчества / отв. ред. Я. А. Пономарев. – М., 1983. – С. 148.
2. Кокун О. М. Сучасні тенденції психофізичного забезпечення діяльності фахівців в умовах ризику / О. М. Кокун // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Ч. 1. – Х. : УЦЗУ, 2007. – С. 245.
3. Ковальчишина Н. І. Формування мотивації навчальної діяльності курсантів ВНЗ МВС України як фактор готовності до дій в екстремальних умовах праці / Н. І. Ковальчишина // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Ч. 1. – Х. : УЦЗУ, 2007. – С. 235.
4. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини : психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : моногр. / Кокун О. М. – К. : Міленіум, 2004. – 265 с.
5. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение : моногр. / Емельянов Ю. Н. – Л. : ЛГУ, 1985. – 144 с.
6. Словник психолога-практика / укл. С. Ю. Головін. – М. : АСТ, 2001. – 352 с.